

MUSİQİ

DƏRSLİK

3

LAYAR

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAZIMƏ

LAYIHƏ

NƏRGİZ RƏCƏBOVA
ŞƏHLA QULİYEVƏ
ZEMFİRA ƏLİYEVƏ

Ümumi təhsil müəssisələrinin **3**-cü sinifləri üçün

MUSİQİ

fənni üzrə **dərslik**

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
info@eastwest.az və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

LAYIHƏ

MÜNDƏRİCAT

1. Bayram musiqisi

- 1. Musiqi günü8
- 2. Sülhün carçıları..... 10
- 3. Əziz müəllim..... 12
- 4. Müstəqil Azərbaycan 14

2. Mahnıların ritmik müşayiəti

- 5. "El bilir ki, sən mənimsən" 16
- 6. "Azərbaycan bayrağı" 18
- 7. Vətən sağ olsun! 20

3. Musiqi forması

- 8. Sadə musiqi formaları..... 22
- 9. "Musiqili dairə" 24
- 10. Variasiya..... 26

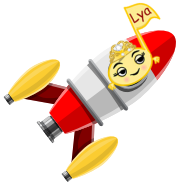

4. Musiqi təəssüratları

- 11. Musiqidə obraz..... 28
- 12. Bayram ovqatı 30
- 13. "Gözəl Vətən" 32
- 14. "El igidləri ilə tanınar" 34

5. Musiqi alətləri

- 15. Zərb alətləri..... 36
- 16. Nəfəs alətləri..... 38
- 17. Simli alətlər..... 40
- 18. Simli-dartımlı alətlər 42
- 19. Musiqi ansambli 44

6. Kino musiqisi

- 20. "Əzablı yollar" filmi..... 46
- 21. "Qərib cinlər diyarında" filmi 48
- 22. "Sehrli xalat" filmi..... 50
- 23. "Bir qalanın sirri" filmi..... 52

7. Konsert zalında

- 24. Sevimli Vətən..... 54
- 25. Afişa 56
- 26. Konsertə hazırlıq..... 58
- 27. Bayram konserti..... 60

- "Musiqili yol" oyununun qaydaları..... 62
- Metallofon 64

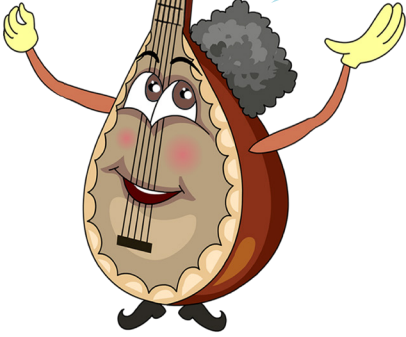
LAYHƏ

Əziz dostlar!

Siz artıq üçüncü sinif şagirdsiniz və sizinlə yenidən görüşməyə çox şadıq! Bu tədris ilində də biz birlikdə olacağıq. Dərslik vasitəsilə gözəl musiqi aləminə səyahət edəcəksiniz! Sizin üçün Azərbaycan və digər xalqların musiqisi səslənəcək. Musiqini dinləyin və ifa edin!

Saz

Ney

Fəaliyyətlərin şərti işarələri:

Oxumaq

Dinləmək

Lüğət

Özünü yoxlayın

Rəqs etmək

Tapşırıq

Dərslikdəki **QR kodlara** müraciət edərək mövzu ilə əlaqədar daha çox maraqlı məlumat əldə edə bilərsiniz .

LAYIHƏ

Mahnının ifa qaydaları:

Qamətinizi
düz saxlayın.

Nəfəsi burunla alın,
ağızla yavaş-yavaş
verin.

Mahnını
ifadəli oxuyun.

İfa zamanı sözləri
düzgün tələffüz
edin.

İntonasiyaya
diqqət yetirin.

Temp

Dinamika

Ritm

Melodiya

Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları:

Əvvəldən axıra qədər
diqqətlə dinləyin.

Dinləyərkən sakitliyə
riayət edin.

Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtibetmə qaydaları:

Mahnı və müəlliflərinin
adları.

Mahnının xarakter və
məzmunu haqqında fikirlər.

Mahnıya aid əlavələr: atalar
sözləri və şəkillər.

Lad

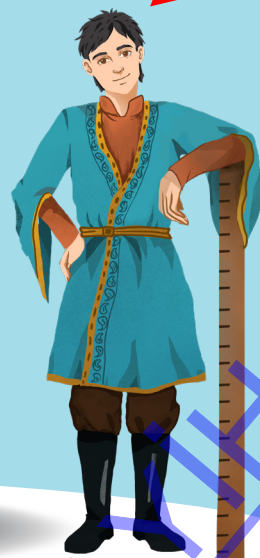
Registr

Tembr

Ölçü

Bölmə 1 Bayram musiqisi

Bayramlarda səslənən musiqi əsərlərinin melodiyları insanlarda şən, xoş əhvali-ruhiyyə yaradır.

1

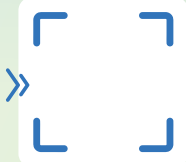
Musiqi günü

Ümummilli lider Heydər Əliyevin müvafiq fərmanına əsasən 18 sentyabr Milli Musiqi Günü kimi qeyd olunur. Bu gün dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin doğum günüdür. Həmin gün mədəniyyət ocaqlarında, musiqi məktəblərində, xüsusilə Bakı Musiqi Akademiyasının qarşısında Üzeyir Hacıbəylinin şərəfinə onun ölməz əsərlərindən parçalar səsləndirilir.

Üzeyir Hacıbəyli yaratdığı əsərlərlə Azərbaycan musiqisinə dünya şöhrəti qazandırmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni
Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin, sözləri Əhməd Cavadındır.

T
1

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnində ifadə olunan hisslərə uyğun atalar sözlərini seçin.

- Hər kəsə öz Vətəni əzizdir.
- İgidlik biləklə deyil, ürəklədir.
- Əmək insanı ucaldır.
- Elm ağlın چراğıdır.

Aşıq musiqisi Azərbaycan xalq musiqisinin bir növüdür. Bu musiqi qədim dövrlərdən bu günümüzdə qədər gəlib çatmışdır. Aşıq musiqisi, əsasən, sazın müşayiəti ilə ifa edilir. Bəstəkarlarımız öz yaradıcılıqlarında aşıq musiqisinin zəngin ənənələrindən geniş istifadə edirlər.

Üzeyir Hacıbəylinin əsərləri milli və dünya musiqi xəzinəsini zənginləşdirmişdir. Belə əsərlərdən biri onun "Aşıqsayağı" pyesidir. Pyesin musiqisində həm qəhrəmani, həm də zərif intonasional səsənlir. Üzeyir Hacıbəylinin "Aşıqsayağı" pyesində Avropa və milli musiqi öz əksini tapmışdır.

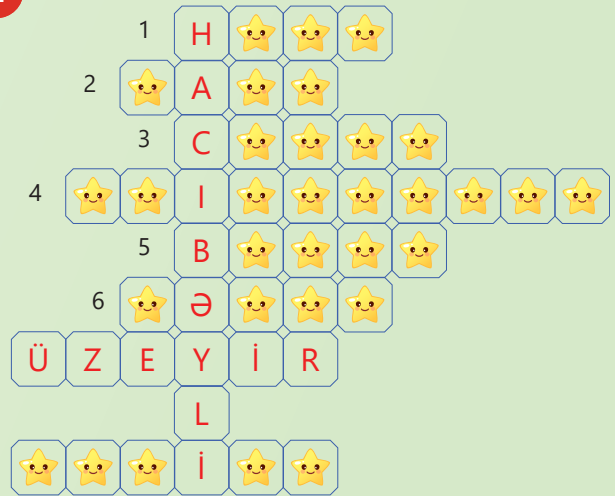
Aşıqsayağı – aşıq musiqisinə bənzər, oxşar

Üzeyir Hacıbəylinin musiqi əsərlərində nədən danışılır?

T 2

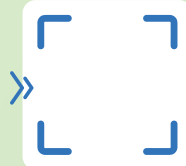
Bəstəkar Üzeyir Hacıbəyliyə aid krossvordu həll edin.

1. Dövlət rəmzlərindən biri.
2. Musiqi janrlarından biri ilə eyni adda olan pyes.
3. Cəngavərlik xarakterində olan pyes.
4. Aşıq musiqisinə bənzər pyes.
5. "... nəğməsi" – pyesin adında birinci söz, laylaların digər adı.
6. "Ey ..." – mahnının adında ikinci söz.
7. Bəstəkarın doğum günü ilə bağlı milli bayram.

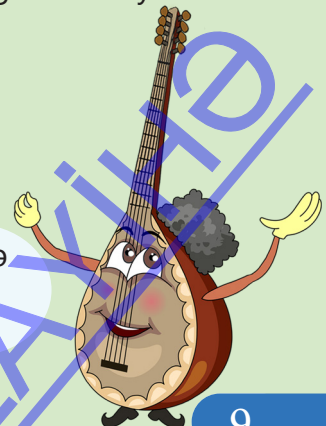
"Aşıqsayağı" pyesi
Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinindir.

T 3

"Aşıqsayağı" pyesinin təsəvvürünüzdə yaratdığı şəkli çəkin.

Bugünkü dərstdə hansı hissləri keçirdiniz?

Bölmə 1 Bayram musiqisi

2

Sülhün carçıları

21 sentyabr dünyada Beynəlxalq Sülh Günü kimi qeyd olunur. Sülh dinclik, əmin-amanlıq, qurub-yaratmaq deməkdir.

Qoy həmişə günəş olsun,
Qoy həmişə səma olsun,
Qoy həmişə anam olsun,
Mən də olum həmişə!

"Qoy həmişə günəş olsun!"

Sülh haqqında müxtəlif xalqların bəstəkarları mahnılar yazmışlar. Onlardan biri musiqisi Arkadi Ostrovskinin, sözləri Lev Oşaninə məxsus olan "Qoy həmişə günəş olsun!" mahnısıdır. Mahnının musiqisində sakitlik, həyəcan, sonda isə qətiyyətlik və inam intonasiyaları hiss olunur. "Qoy həmişə günəş olsun!" mahnısında uşaq insanları sülhə çağırır.

Elə mahnılar vardır ki,
onlar insanları sülhün
müdafiəsinə səsləyir.

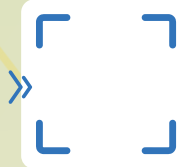
"Qoy həmişə günəş olsun!"

Musiqisi Arkadi Ostrovskinin,
sözləri Lev Oşaninindir.

1

Verilmiş sxemə uyğun
"Qoy həmişə günəş olsun!"
mahnısının təqdimatını hazırlayın.

"Göyərçinik biz!"

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Zəhra Vəlizadəninindir.

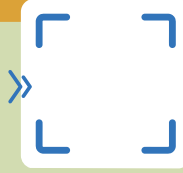

"Göyərçinik biz!"
mahnısını oxuyarkən
işarələnmiş hecalara
əl çalın.

Sülh haqqında
mahnıların təqdimatı
necə ola bilər?

"Göyərçinik biz!"
mahnısının məzmununa
uyğun şəkilləri seçin.

- əl çalmaq

I bənd

Göyərçinik biz,
Sülhdür adımız.
Göyə uçmağa, uçmağa,
Var qanadımız! Uçmağa.
Göyə uçmağa
Var qanadımız!

II bənd

Sülhdür nəğməmiz,
Körpə quşuq biz.
Sülhü dünyaya, dünyaya,
Bağışlarıq biz! Dünyaya.
Sülhü dünyaya
Bağışlarıq biz!

III bənd

Qəlbimiz gülşən,
Günlərimiz şən.
Bizi bəxtəvər, bəxtəvər,
Yaşadır Vətən! Bəxtəvər.
Bizi bəxtəvər
Yaşadır Vətən!!!

Dərsdə ən çox
xoşunuza gələn
nə idi?

Bölmə 1 Bayram musiqisi

3

Əziz müəllim

5 oktyabr Beynəlxalq Müəllimlər Günüdür. Bizə bilik, savad bəxş edən müəllimlərimizdir. Müəllimlər xalqımıza layiq vətəndaşların yetişdirilməsində öz xidmətlərini əsirgəmirlər.

"Mən yer üzündə müəllimdən
yüksək ad tanımıram".

Ümummilli lider Heydər Əliyev

Savadsız insan meyvəsiz
ağaca bənzər.

"Məktəblilər"

Musiqisi Musa Mirzəyevin,
sözləri Hikmət Ziyanıdır.

Sinkveyn (yazılma qaydaları)

Birinci sətir (1 söz və ya söz birləşməsi) – mövzu

İkinci sətir (2 söz) – mövzuya aid əlamət və xüsusiyyətlər

Üçüncü sətir (3 söz) – mövzuya aid hərəkət

Dördüncü sətir (4 söz) – mövzuya şəxsi münasibət

Beşinci sətir (1 söz) – mövzunun mahiyyəti

Sinkveyn-
"fikrin yolu"

Nümunə üçün:

1. Üzeyir Hacıbəyli
2. Görkəmli, vətənpərvər
3. Bəstələyir, ilhamlandırır, düşündürür.
4. Biz onun musiqisini sevirik.
5. Dahi

Məktəb haqqında
mahnıların xarakteri
necə ola bilər?

"Məktəblilər" mahnısı
haqqında sinkveyn yazın.

"Müəllim"

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Zivər Ağayevanınadır.

I bənd

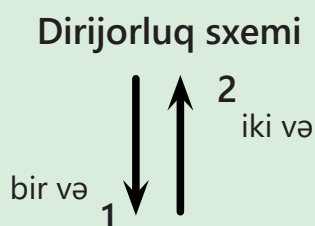
Üç anam var bu dünyada əzəldən:
Biri Vətən, biri anam, biri sən.
Müəllimim, sən gözəldən gözəlsən,
Göylərdəki ulduzlardan birisən.

II bənd

Sən əzizsən, mehribansan, ulusan,
Sən canımsan, gözlərimin nurusan.
Gələcəyə gedən ömür yolumsan,
Könlümüzü, ruhumuzu qoru sən!

"Müəllim" mahnısını
oxuyaraq ölçüsünə uyğun
dirijorluq edin.

Dərstdə səslənən
mahnılara uyğun hansı
atalar sözlərini
bilirsiniz?

Bölmə 1 Bayram musiqisi

4

Müstəqil Azərbaycan

18 oktyabr Azərbaycanda Müstəqilliyin Bərpası Günüdür. Ölkəmizin müstəqilliyi bərpa edildikdən sonra dövlət bayrağı, himni və gerbi yenidən təsdiq olunmuşdur.

Müstəqilliyi əldə etmək üçün xalqımız rəşadət və qəhrəmanlıq göstərmişdir.

"Gözəl Vətən"

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin, >> sözləri Sübhane Nəciqızınıdır.

"Gözəl Vətən" mahnısının yazılı təqdimatını hazırlayın.

Xarıbülbül

MUSİQİ FESTİVALI

ŞUŞA, AZƏRBAYCAN 2021

"Azərbaycanım"

Musiqisi Rauf Hacıyevin,
sözləri Ənvər Əlibəylinindir.

Azərbaycan haqqında
mahnıların təqdimatını
necə etmək olar?

I bənd

Özün kimi vüqarlıdır uca dağların,
Hüsnünə bir yaraşıqdır yaşıl bağların,
Bizimlə bir başlamışdır gözəl çağların.

Nəqərat:

Yurdum, yuvam, məskənimсэн, Azərbaycanım!
Anam, doğma vətənimсэн, Azərbaycanım!

II bənd

El bilir ki, tükənməyən sərvətin vardır,
Sinən üstü ağ pambıqlı gen tarlalardır,
Buruqların göy Xəzərdə qatar-qatardır.

Nəqərat.

Dərstdə hazırlanan
təqdimatlara daha
nəyi əlavə edərdiniz?

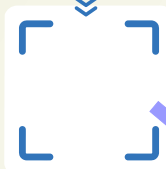
2

"Azərbaycanım" mahnısını
oxuyarkən ölçüsünə
uyğun dirijorluq edin
("bir və", "iki və").

3

"Azərbaycanım" mahnısının şifahi
təqdimatını hazırlayın.

Bölmə 2 Mahnıların ritmik müşayiəti

Ritmik müşayiət musiqinin məzmunu və xarakteri haqqında təsəvvürün yaranmasına kömək edir.

5

“El bilir ki, sən mənimsən”

Hər bir musiqi əsərinin müəyyən ritmi var. Ritmi düzgün ifadə etmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə olunur. Onlardan biri də ritmik müşayiətdir. Ritmik müşayiət zamanı musiqi əsərinin xarakteri nəzərə alınır.

“Azərbaycan” aşiq mahnısı
Musiqi tərtibatı Səid Rüstəmovun,
sözləri Səməd Vurğunundur.

T

1

“Azərbaycan” aşiq mahnısını oxuyarkən
işarələnmiş hecalara əl çalın.

I bənd

 - əl çalmaq

Çox keçmişəm bu dağlardan,
Durna gözlü bulaqlardan,
Ayrılarımı könül candan?!
Azərbaycan, Azərbaycan!

Nəqərat:

Yaşa, yaşa, Azərbaycan!
Ay anam, Azərbaycan!

Bəzi mahnılar ritminə
görə rəqsi xatırladır.

II bənd

Dağlarının başı qardır,
Ağ örpəyin buludlardır.
Oğlun, qızın bəxtiyardır,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Nəqərat.

III bənd

El bilir ki, sən mənimsən,
Yurdum, yuvam, məskənimsən.
Anam, doğma Vətənimsən,
Azərbaycan, Azərbaycan!

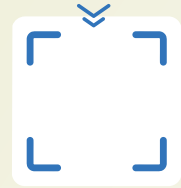
Nəqərat.

Rəqs xarakterli mahnıların
 ritmik müşayiətini necə
 göstərmək olar?

"Şuşanın dağları"

Musiqisi və sözləri Xan Şuşinskiyə aiddir.

Sxemə görə "Şuşanın dağları"
 mahnısının ritmini rəqs hərəkətləri
 və əl çalmaqla göstərin.

Nümunə üçün:

	Şu-	şa-	nın	dağ-	la-	rı		ba-	şı-	du-	man-	lı
	Qır-	mı-	zı	kof-	ta-	lı		ya-	şıl	tu-	man-	lı

Hansı rəqs ritimli
 mahnıları tanıyırsınız?

Bölmə 2 Mahnıların ritmik müşayiəti

6

"Azərbaycan bayrağı"

Mahnı-marşlar, adətən, ritmik müşayiətlə ifa edilir. Bu üsulun mahnı-marşların ifasında böyük rolu var. Belə ki ritmik müşayiət mahnı-marşların dəqiq ritmini göstərməyə kömək edir.

Bəzi mahnılar ritmlərinə görə fərqlənir.

"Azərbaycan bayrağı"

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin, sözləri Vüqar Əhmədindir.

I bənd

Ən əziz, ən müqəddəsdir,
Yenilməzdir türk bayrağı!
Dalğalandı, nəfəs kəsdi,
Yağı salar türk bayrağı!

"Azərbaycan bayrağı" mahnısını oxuyaraq yerinizdə addımlayın.

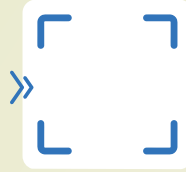
Nəqərat:

Üç rəngli bir rəyası var,
Dünyada Türk dünyası var!
Milli himn havası var
Azərbaycan bayrağının!
Yüksəlib enməz, alovu sönməz,
Savaşda geri dönməz Azərbaycan bayrağı!

“Zəfər nəğməsi”

Musiqisi Abbas Soltanoğlunun, sözləri Baba Vəziroğlunundur.

“Zəfər nəğməsi” mahnısının ritminə uyğun əl çalın.

Cədvəli doldurun.

Marş xarakterli mahnıların ritmik müşayiətini necə göstərmək olar?

Mahnı-marşlarda daha hansı ritmik müşayiətdən istifadə edərdiniz?

Mahnının adı	Mahnının xarakteri	Ritmik müşayiətin növü	Təəssüratlar
“Azərbaycan bayrağı”	☆☆☆	☆☆☆	☆☆☆
“Zəfər nəğməsi”	☆☆☆	☆☆☆	☆☆☆

II bənd
Ulu Öndər yadigarı,
Azadlığa etibarlı,
Qəhrəmanlıq misraları
Səndə yaşar, türk bayrağı!

Nəqərat.

Son üçün:
Ulu Öndər, can bayrağı,
Azərbaycan bayrağı!

Bölmə 2 Mahnıların ritmik müşayiəti

7

Vətən sağ olsun!

Elə mahnılar var ki, qəhrəman vətən oğulları və qızlarından, onların igidliklərindən bəhs edir. Bu mahnılar hərbi paradlarda, yürüşlərdə, sıra məşqlərində və s. ifa olunur. Addımlamaqla və ya zərb musiqi alətlərində çalmaqla həmin mahnılara ritmik müşayiət yaratmaq olar.

"Əsgər marşı"

Musiqisi Cavanşir Quliyevin, sözləri Əli Kaminindir.

"Əsgər marşı" mahnısını oxuyaraq yerinizdə addımlayın.

I bənd

Vətən məni yetişdirib
Bu ellərə yolladı.
Bu torpağa qurban deyib
Allaha ismarladı.
"Boş oturma, çalış, – dedi
Xidmət etlə vətənə.
Südüm sənə halal olmaz,
Sən baş əysən düşməne".

Nəqərat:

Marş irəli, hey!
Marş irəli!
Azərbaycan əsgəri!
Dönməz geri, dönməz geri,
Azərbaycan əsgəri!

II bənd

Yastığımız Vətən daşı,
Yorğamız qar olsun.
Biz bu yoldan dönər olsaq,
Namus bizə ar olsun!
Nə gözəldir ölmək bizə
Sevimli Vətən üçün.
Yanar ürək yurd eşqilə
Daima için-için.

Nəqərat.

Mahnıları müxtəlif üsullarla müşayiət etmək olar.

T**2**

"Əsgər marşı" mahnısının nəqəratını zərb musiqi alətlərində müşayiət edin.

Çərək pauza }
Səkkizlik pauza }

Çərək pauza }
Səkkizlik pauza }

	Marş	irə-	li! }	Hey	Marş	irə-	li! }	}
	✓ A-	zərbay-	can	əsgə-	ri! }	}	}	}
	Dön-	məz ge-	ri }	}	Dön-	məz ge-	ri }	}
	✓ A-	zərbay-	can	əsgə-	ri! }	}	}	}
Barabana vurmaq								
Nağaraya vurmaq								
Zəngi silkləmək								

Mahnılara edilən ritmik müşayiətin mənası nədir?

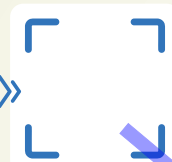
"Zəfər nəğməsi"

Musiqisi Abbas Soltanoğlunun, sözləri Baba Vəziroğlunundur.

T**3**

"Zəfər nəğməsi"ni ritminə uyğun zərb musiqi alətlərində müşayiət edin.

Mahnıların ritmik müşayiəti haqqında yeni nə öyrəndiniz?

Bölmə 3 Musiqi forması

Musiqi əsərinin forması onun məzmunu ilə sıx əlaqədardır.

8

Sadə musiqi formaları

Hər bir musiqi əsərinin öz quruluşu – musiqi forması vardır. Məzmununa görə musiqi əsərləri 1, 2, 3 hissəli və digər formalarda yazılır.

1 hissəli musiqi formasında (şərti olaraq "A" hərfi ilə işarə edilir) əsərin xarakteri, əhvali-ruhiyyəsi dəyişilmir.

2 hissəli musiqi formasında bir-birindən fərqlənən iki musiqi parçası işlədilir (şərti olaraq "A-B" hərfləri ilə işarə edilir).

3 hissəli musiqi formasında isə I və III hissələr, əsasən, oxşar, II hissə onlardan fərqlənir (şərti olaraq "A-B-A" hərfləri ilə işarə edilir).

Eyni əhvali-ruhiyyəni müxtəlif formalı musiqi əsərlərində əks etdirmək olar.

1 hissəli musiqi formasının sxemi

A

2 hissəli musiqi formasının sxemi

A

B

3 hissəli musiqi formasının sxemi

A

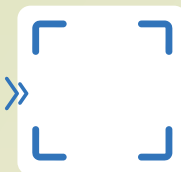
B

A

"Qatar"

Musiqisi Fikrət Əmirovun, sözləri Zeynal Cabbarzadəninindir.

LAYIHƏ

T

1

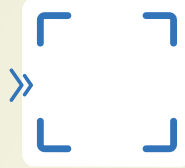
Musiqi nümunələrinin hissələrinin ladını müəyyənləşdirib cədvəldə qeyd edin.

Musiqi əsərinin adı	Musiqi əsərinin forması	Musiqi əsərinin hissələri			 - major
		A	B	A	
"Qatar"	1 hissəli	★			 - minor
"Qayıqda"	2 hissəli	★	★		
"Taxta əsgərlər marşı"	3 hissəli	★	★	★	

"Qayıqda"

Musiqisi Səid Rüstəmovun, sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.

Musiqi əsərinin formasını necə müəyyən etmək olar?

I bənd

Şəfəq yanır səhər erkən,
Qayıq çıxıb göy dənizə.
Qanadlanıb, açıb yelkən,
Gəzir suda üzə-üzə.

Nəqərat:
Seyrə çıxmaq göy dənizə,
Gəzək suda üzə-üzə.

II bənd

Qayıq yarı dalgaları,
Köpüklənən sular daşır.
Qayıq gəlir bizə sarı,
Sahillərə yaxınlaşır.

Nəqərat.

III bənd

Bu qayıqda gəzirik biz,
Seyr edirik göy Xəzəri.
Gözəl keçir gəzintimiz,
Qayığımız dönür geri.

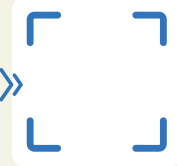
Nəqərat.

Dərsdə hansı fəaliyyətinizi daha uğurlu hesab edirsiniz?

"Taxta əsgərlər marşı" pyesi
Musiqisi Pyotr Çaykovskinindir.

Bölmə 3 Musiqi forması

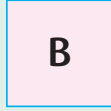
9

“Musiqili dairə”

Rondo musiqi formasının sxemi

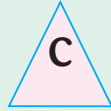
Refren

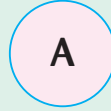
I epizod

Refren

II epizod

Refren

Musiqi əsərləri müxtəlif formalarda yazılır. Belə formalardan biri rondodur. Bu formada bir musiqi parçası – refren, ən azı, üç dəfə təkrarlanır. Təkrarlar arasında bir-birindən fərqli kiçik musiqi parçaları – epizodlar səslənir.

Bəzən musiqi əsərində obraz bir neçə dəfə təkrarlanır.

“Musiqili dairə”

oyununun qaydaları:

Sınıf qruplara bölünür. Hər qrupa adına görə maskalar paylanılır.

(“Qoğal”, “Dovşan”, “Canavar”, “Ayı”).

Maskadaki obraza görə yerinə yetiriləcək hərəkətlər müzakirə olunur və qruplar dairə şəklində düzülür. “Qoğal” qrupunun üzvləri isə həmin qrupların arasında tək-tək dayanırlar:

“Qoğal” – “Dovşan” qrupu – “Qoğal” – “Canavar” qrupu – “Qoğal” – “Ayı” qrupu – “Qoğal”.

“Biçinçilər” pyesi səsləndikcə onun təkrar olunan musiqi parçasında bir “Qoğal” yerində addımlayır. Təkrar olunmayan musiqi parçasında isə “Dovşan”, “Canavar”, “Ayı” qrupları növbə ilə öz hərəkətlərini yerinə yetirirlər.

"Biçinçilər" pyesi
Musiqisi Fransua Kuperenindir.

1

"Musiqili dairə" oyununu
"Biçinçilər" piyesinin müşayiəti
ilə oynayın.

Təkrarlanan obrazları
musiqidə necə göstərmək
olar?

(**A** – "Məktəblilər" mahnısından
bir bənd)

Yaradaraq qururuq biz,
İldən-ilə boy atırıq.
Xoşbəxt günlər diyarında
Arzumuza tez çatırıq.

(**B** – "Sadiq olaq Vətənə"
mahnısından bir bənd)

Sevək işi, zəhməti,
Ağ günlərə yol olsun.
Əkək, quraq, yaradaq,
Sərvətimiz bol olsun.

(**C** – "Qaliblər mahnısı"-
dan bir bənd)

Bu mahnıyla, uşaqlar, ay uşaqlar,
Dərs oxuyub, boy atırıq bəxtiyar!
Qoy, deyirik, bilsin yaxın-uzaq,lar,
Qaliblərin mahnısıdır bu mahnı.

2

Verilmiş musiqi parçalarından
(**A, B, C**) istifadə etməklə rondo formasında
"Mahnı çələngi" musiqi nümunəsini qurun.

3

"Mahnı çələngi"nin hissələrini ladına uyğun ifa edin.

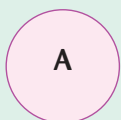
Musiqi forması haqqında
yeni nə öyrəndiniz?

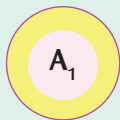
Bölmə 3 Musiqi forması

10 Variasiya

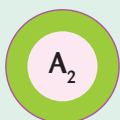
Variasiya musiqi formasının sxemi

Əsas mövzu

I variasiya

II variasiya

III variasiya

Variasiyada A – əsas mövzu, A_1 – bu mövzunun dəyişdirilməsi, A_2 – bu mövzunun başqa bir dəyişikliyi. Beləliklə, hər bir mövzu dəyişikliyi yeni bir variasiyadır.

Variasiya – dəyişilmə

“Çoban mahnısı”
fransız xalq mahnısı

I bənd

Mahnının səsi gəlir –
Çoban sürü gətirir.
Günəş çıxanda göyə
Götürür çoban kökə.
Tu-ru, tu-ru, tu-ru-ru,
Lap sübhədən çıxır sürü.

II bənd

Çəməndə şəh quruyur,
Quşlar nəğmə oxuyur.
Otu günəş boyayır,
Çoban tütəkdə çalır.
Tu-ru, tu-ru, ta-ra-ra,
Tez gedək biz otlağa!

“Çoban” mahnısı səsləndikcə onun melodiyasını “la” və “li” hecaları ilə oxuyun.

Elə musiqi əsərləri var ki, orada bir obraz dəfələrlə dəyişilir.

T**1**

"Çoban mahnısı"nın melodiyası
səsləndikdə müxtəlif xarakterli çoban
obrazlarını hərəkətlərlə göstərin.

Musiqidə bir obrazın
dəyişilmiş halda
təkrarlanmasını necə
göstərmək olar?

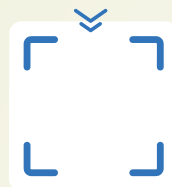
**"Fransız xalq mahnısı mövzusunda
12 variasiya"** əsərindən əsas mövzu
və üç variasiya
Musiqisi Volfqanq Amadey Motsartındır.

Hansı bilikləriniz variasiya
musiqi formasını
öyrənməyə kömək etdi?

T**3**

"Fransız xalq mahnısı mövzusunda 12
variasiya"nın əsas mövzusunda olan
dəyişiklikləri cədvəldə qeyd edin.

	Melodiya	Temp	Lad
I variasiya	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★ ★
II variasiya	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★ ★
III variasiya	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★ ★

Bölmə 4 Musiqi təəssüratları

Müxtəlif məzmunlu musiqi əsərlərini dinləyərkən və ya ifa edərkən musiqi təəssüratlarımız zənginləşir.

11

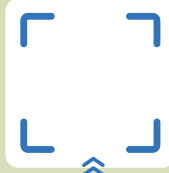
Musiqidə obraz

Musiqidə hiss-həyəcan, düşüncə, insanın hərəkəti, hadisə, təbiət və s. obraz kimi əks olunur. Bu obrazları yaradarkən bəstəkar musiqi ifadə vasitələrindən istifadə edir. Musiqi obrazını müəyyənləşdirərkən həmin musiqi ifadə vasitələri və bəstəkarın bizə nəyi çatdırmaq istədiyini (ideya) nəzərə alınır.

"Şaxta baba"

Musiqisi Səid Rüstəmovun, sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.

I bənd

Keçdi dəniz, aşdı dağ,
Gəldi bizə bir qonaq.
Saçları qardan dümağ (hey, hey).
Söylədik alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!

Nəqərat:

Ay sənə alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!

"Şaxta baba" mahnısını obrazlara görə orta tempdə ifa edin.

Nə qədər musiqi əsəri varsa, bir o qədər də təəssürat var.

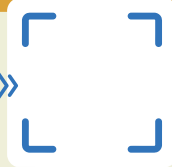
II bənd

Çöldə çıxıb qar dizə,
Yolka qonaqdır bizə.
Nəgmə deyib üz-üzə (hey, hey).
Söylədik alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!

Nəqərat.

"Qəşəngi"
Azərbaycan xalq rəqsi

T

2

"Şaxta baba" və "Qəşəngi"
musiqi nümunələrinin
obrazlarına uyğun
şəkilləri seçin.

Musiqi obrazlarını necə
təqdim etmək olar?

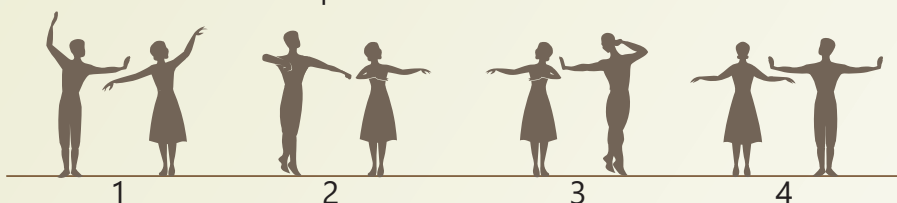
Musiqi obrazı haqqında
yeni nə öyrəndiniz?

T

3

Obrazı müəyyən edib "Qəşəngi" rəqsini
tempinə uyğun ifa edin.

Rəqs elementlərinin sxemi

Bölmə 4 Musiqi təəssüratları

12

Bayram ovqatı

Bayramlar insanda müxtəlif emosiyalar yaradır. Bayramlarda, demək olar ki, hamı iştirak edir: kimi çalıb-oxuyur, kimi rəqs edir, kimi isə, sadəcə, musiqini dinləyir. İnsanlar bayramlarda daha çox şəən, oynaq, ritmik musiqilərə üstünlük verirlər.

"Azərbaycanım"

Musiqisi Rauf Hacıyevin, sözləri Ənvər Əlibəylinindir.

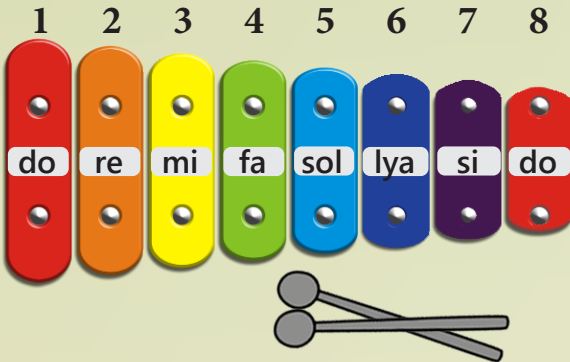
"Azərbaycanım" mahnısına aid fikirlərinizi verilmiş cədvələ yazın.

Mahnıdakı xoş təsir bağışlayan sözlər və ya fikirlər	Seçimin əsaslandırılması

"Şaxta baba"

Musiqisi Səid Rüstəmovun, sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.

Metallofonun 1-ci və 5-ci pillələrində çalmaqla "Şaxta baba" mahnısını tempinə uyğun ifa edin.

Bayramlarda səslənən musiqi insanların ovqatını dəyişir.

LAYIHƏ

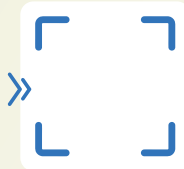

Musiqinin köməyi ilə
bayram ovqatını necə
yaratmaq olar?

Dərsdə daha çox
xoşunuza gələn nə idi?

“Qəşəngi” Azərbaycan xalq rəqsi

“Qəşəngi” Azərbaycan xalq rəqsini
tempinə uyğun ifa edin.

Bölmə 4 Musiqi təəssüratları

13

“Gözəl Vətən”

Melodiyada səslər bir-birindən fərqli və ya eyni yüksəklikdə olur. Bu, melodiyanın interval quruluşudur. Musiqidə interval iki səs arasındakı məsafədir.

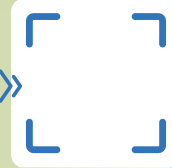
Prima
(1)

Sekunda
(2)

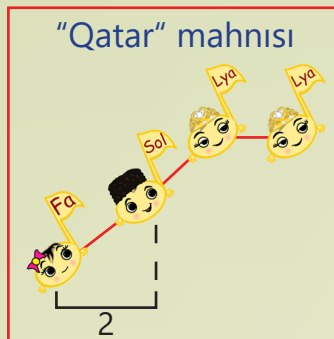
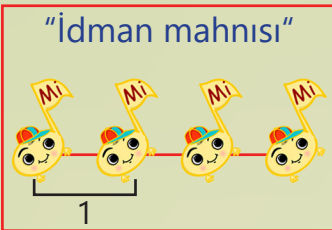

Tersiya
(3)

Hər bir musiqi əsərinin öz melodik xətti var.

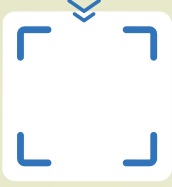
Melodiyanın hərəkəti sxemləri
(ilk intonasiya)

“Gözəl Vətən”

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Sübhanə Nəciqızınındır.

Qırmızı rəngdə yazılan heca
intervalın birinci səsidir.

Göy rəngdə yazılan heca
intervalın ikinci səsidir.

- 1 – prima
- 2 – sekunda
- 3 – tersiya

Musiqi əsərlərinin
melodik xətti nə üçün
fərqlənir?

I bənd

1 **Vətə**nimin mərd oğulları, → (sol sol)
Üçrəngli bayraq bizimdir!
Azad, məğrur görünən
Bu gözəl Vətən bizimdir!

Nəqərat:

2 **Gör**ünən uca dağları, → (fa sol)
Coşan-daşan mavi Xəzəri,
Qara qızıl, ağ qızıl,
Bu gözəl Vətən bizimdir!
3 **Əhməd** Cavadın kəlməsi, → (sol si)
Üzeyirin həzin bəstəsi,
Dillərdə əzbər olan,
Qəlbə yatan xoş himni,
Azərbaycan, Azərbaycan,
Bu gözəl Vətən bizimdir!

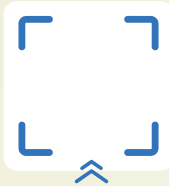
II bənd

1 **Gül** açan bahar çağları, → (sol sol)
Göy meşəli axan çayları,
Buz bulağlı, yaşıl çəmənli
Bu gözəl vətən bizimdir!

Nəqərat.

“Gözəl Vətən” mahnısının
melodiyasında olan intervalları
(mətnin işarələnmiş yerlərində)
metallofonda çalın.

İnterval haqqında
nə öyrəndiniz?

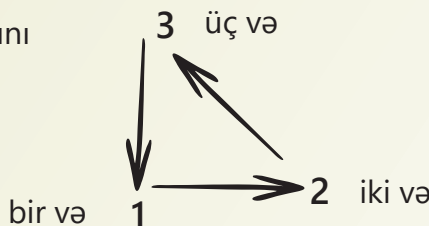
“Uşaq və buz”

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirzə Ələkbər Sabirindir.

“Uşaq və buz” mahnısını
ölçüsünə uyğun
dirijorluq edin.

Dirijorluq sxemi

Bölmə 4 Musiqi təəssüratları

14

“El igidləri ilə tanınar”

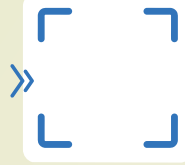
Azərbaycan qəhrəmanlar diyarı, igidlər məskənidir. Xalqımız zaman-zaman Vətən uğrunda canından keçmiş, doğma yurdunu göz-bəbəyi kimi qorumuş öz mərd oğul və qızlarına mahnılar qoşmuş və bu mahnıları el məclislərində ifa etmişlər. Qəhrəmani mahnıların yaranma tarixi olduqca qədimdir. Belə mahnılar bu gün də yaranmaqdadır.

Qəhrəmani mahnılar
həyatımızda xüsusi yer tutur.

“Vətən oğlu” aşiq mahnısı

I bənd

Vətən oğlu öz canını,
El uğrunda qurban elər.
Aşiq coşar məclislərdə,
Bu şöhrəti dastan elər.
Ay anam, ay anam,
Dastan elər, dastan elər.

II bənd

Çala bilməz sar tərlanı,
Bu elləri yaxşı tanı.
Kəc baxana gen dünyanı
Bizim ordu zindan elər.
Ay anam, ay anam,
Zindan elər, zindan elər.

III bənd

Çox güvənmə gəl özünə,
Mil salaram cüt gözünə.
Bir damcı qan əvəzinə
Qoç Koroğlu min qan elər.
Ay anam, ay anam,
Min qan elər, min qan elər.

Nə üçün bəzi mahnılar
qəhrəmani mahnılara
aid edilir?

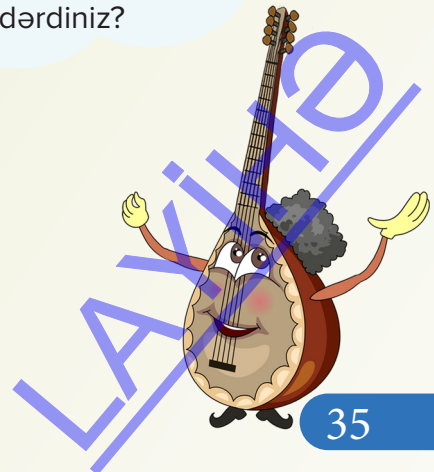
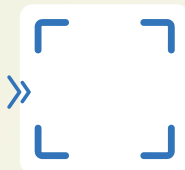
“Vətən oğlu” mahnısından qəhrəmanlığa
aid sözləri seçib verilmiş sxemdə qeyd edin.

Keçdiyiniz hansı mahnıları
qəhrəmani mahnılara aid
edərdiniz?

“Vətən oğlu” mahnısı əsasında
“El igidləri ilə tanınar” adlı
təqdimat hazırlayın.

Bölmə 5 Musiqi alətləri

Hər xalqın öz milli musiqi alətləri var. İfa tərzinə görə onlar simli, nəfəs və zərb alətlərinə bölünür.

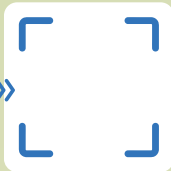
15 Zərb alətləri

Müxtəlif insanlar fərqli səslərə malik olduqları kimi, musiqi alətlərinin səsləri də bir-birindən fərqlənir. Səsin bu xüsusiyyəti tembr adlanır. Tembr musiqi ifadə vasitəsidir. Zərb musiqi alətlərinin tembrli alətin düzəltdiyi materialdan, formasından, ona vurulan zərbənin üsulundan asılıdır.

"Çal, baraban!"

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun, >>
sözləri Teymur Elçinindir.

I bənd

Biz yürüşə çıxmışdıq,
Çal, baraban, baraban!
Yol genişdir, yol işıq,
Çal, baraban, baraban!

II bənd

Yavaş-yavaş vurulma,
Çal, baraban, baraban!
İşimiz var, yorulma,
Çal, baraban, baraban!

Nəqərat:

Çal, baraban,
Çal, baraban,
Çal, baraban,
Baraban, baraban!
Bara-bara-ban,
Bara-bara-ban,
Çal, baraban,
Baraban, baraban!

Nəqərat.

III bənd

Dostlarımız çox olsun,
Çal, baraban, baraban!
Hamı bizə qoşulsun,
Çal, baraban, baraban!

Nəqərat.

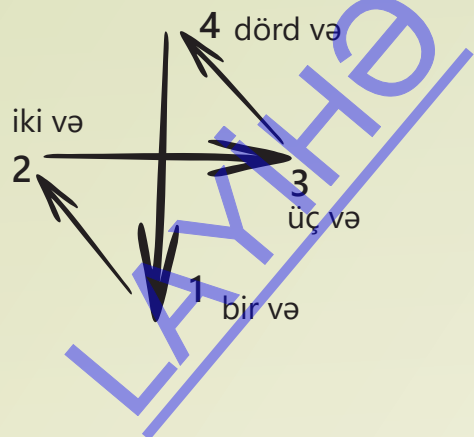

"Çal, baraban!" mahnısını oxuyaraq
ölçüsünə uyğun dirijorluq edin.

Zərb alətləri ilk yaranan
musiqi alətlərdən biridir.

Dirijorluq sxemi

“Musiqi obrazı” oyununun qaydaları:

Hər qrupa bir növ zərb aləti (nağara, şax-şax, dəf, zəng) və ayı, dovşan, sərçə, keçi, pişik, inək şəkilləri (obrazlar) təsvir olunmuş kartlar paylanılır. Hər qrup musiqi alətinin tembrinə uyğun şəkillərdən bir obraz seçir. Kiçik musiqi parçası səsləndirilir. Qruplar növbə ilə zərb musiqi alətlərində çalmaqla müəyyən etdikləri obrazları ifadə edirlər.

Musiqi obrazlarını yaratmaq üçün zərb alətlərindən necə istifadə etmək olar?

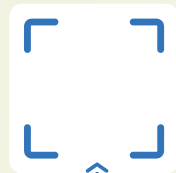

Zərb alətinin tembrinə görə musiqi obrazı yaradın.

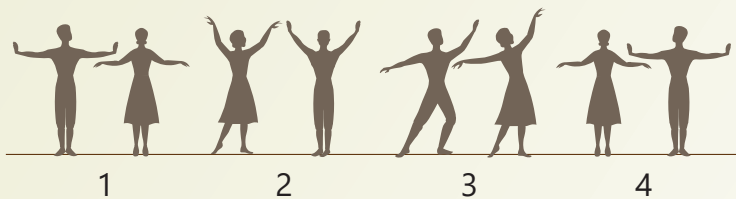

“Həsəni”

Azərbaycan xalq rəqsi

Rəqs elementlərinin sxemi

Cümləni tamamlayın.

“Həsəni” rəqsinin müşayiətinə görə təsəvvürümüzdə ... obrazı yaranır.

Zərb alətlərinin tembrinə uyğun daha hansı obrazları yarada bilərsiniz?

16 Nəfəs alətləri

İlk yaranan musiqi alətlərinin bir növü də nəfəs alətləridir. Bu alətlərdə nəfəs verilməsi üsulu ilə çalılırlar. Elə nəfəs alətləri vardır ki, onlar bir və ya bir neçə registrdə səslənir. Registr musiqi ifadə vasitəsidir. Səs yüksəkliyinə görə (bəm, orta, zil) musiqi səsləri üç registrdə yerləşir: aşağı, orta və yuxarı.

“Üç registr” sxemi

“Çoban bayatısı” (bir parça)
Azərbaycan xalq musiqisi

Tütək və bülbülün səs yüksəkliyinə
uyğun registri müəyyən edin.

Nəfəs alətlərinin böyük imkanları var.

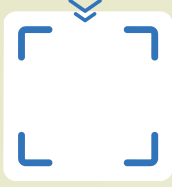

Tütək

“Bülbülün nəğməsi”

Musiqisi Cahangir Cahangirovun, sözləri Abdulla Şaiqindir.

“Bülbülün nəğməsi” mahnısını oxuyarkən tütəkdə ritminə uyğun çalmağı hərəkətlərlə təsvir edin.

I bənd

Quşlar şahı, şux bülbüləm,
Saz çalmaqdır peşəm mənim.
Çiçəklərin qucağıdır
İlk baharda ilk Vətənim.

II bənd

Quşlar mənim məclisimə
Dimdiyində bağ gətirir.
Bahar mənə ətir saçan
Çiçəklərdən tac gətirir.

III bənd

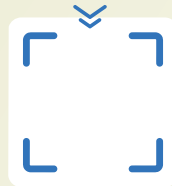
Mən səadət carçısıyam,
Könül açan xoş səsim var.
Vətən deyə ötəcəyəm,
Nə qədər ki nəfəsim var.

Musiqi obrazlarını yaratmaq
üçün nəfəs alətlərindən necə
istifadə etmək olar?

“Tənha çoban”

pyesi (bir parça)
Musiqisi Ceyms Lastındır.

Fleyta

Musiqi alətləri haqqında
yeni nə öyrəndiniz?

Verilmiş sözlərdən istifadə edərək
cümləni tamamlayın.

Baraban, metallofon, zəng, tütək, şaxşax

“Tənha çoban” pyesinin xarakterinə uyğun
fleytanı ... musiqi aləti ilə əvəz etmək olar.

Bölmə 5 Musiqi alətləri

17 Simli alətlər

Musiqi alətləri içərisində simli alətlər də vardır. Simli alətlərin tembrləri onların hansı registrdə səslənməsindən asılıdır. Bu alətlərdə iki cür ifa üsulu olur: kamanla və mizrabla.

AZƏRBAYCAN

AVROPA

Kamanla çalınan simli alətlər

Kamança

Skripka

Kontrabas

Mizrabla çalınan simli alətlər

Tar

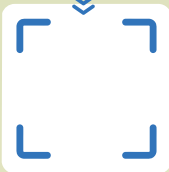
Gitara

Zərb, nəfəs və digər musiqi alətləri üçün eyni mövzuda musiqi əsərləri var.

"Ay işığında"

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin, sözləri Zeynal Xəlilindir.

1

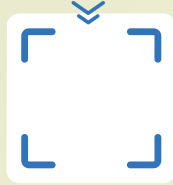
"Ay işığında" mahnısının melodiyası səsləndikcə təsəvvürünüzdə yaranan obrazın şəklini çəkin.

“Cənab leytenant”

Musiqisi və sözləri
Şahin Musaoğlunundur.

Eyni bir obrazın
müxtəlif musiqi alətləri
ilə əks olunması ona
necə təsir edir?

I bənd

Barıt qoxulu o yollar, o yollar,
Səni bəs nə vaxt qaytarar, qaytarar?
Səndən təsəlli bir zabıt mundiri,
Bir cüt ulduzlu, ayılı paqonlar.

Nəqərat:

Hay ver mənə, cənab leytenant,
Hay ver mənə, leytenant.
Xoş müjdəli bir savaştan
Pay ver mənə, leytenant.

II bənd

O gün gələcək, qəm yemə, qəm yemə.
O vaxt dönəcəm mən sənə, mən sənə.
Hələ yad əldədi yurdumuz-yuvamız,
Bitib tükənməyib o qan davamız.

Nəqərat.

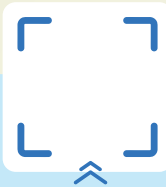
III bənd

Qisas, son qisas yetməyib, yetməyib,
Savaş, son savaş bitməyib, bitməyib.
Səngər yanındakı çaxdıqın ocağın,
Odun hənirtisi hələ keçməyib.

Nəqərat.

“Cənab leytenant” mahnısını
oxuyarkən gitarada ritmə uyğun
çalmağı təsvir edin.

Azərbaycan və Avropa
simli musiqi alətlərinin
oxşarlığı nədədir?

Kontrabas musiqi alətində
bir melodiyanın ifası.

Kontrabas musiqi alətinin
səslənməsinə uyğun obrazı
seçib nümayiş etdirin.

Bölmə 5 Musiqi alətləri

18 Simli-dartımlı alətlər

Qanun və çəng qədim Azərbaycan milli musiqi alətləridir. Bu alətlərdə simlərə toxunmaqla (simləri dartmaqla) çalılırlar. Qanun mizrabla, çəng isə simləri dartmaqla ifa olunur. Avropa musiqi alətlərinə aid olan arfa da simli-dartımlı alətdir. Bu alət həcmcə böyükdür, onu çiyinə söykəyərək simlərini dartmaqla çalmaqla olur.

AZƏRBAYCAN musiqi aləti

Çəng

AVROPA musiqi aləti

Arfa

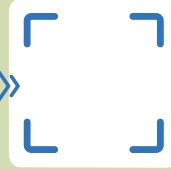
Arfa və çəng musiqi alətlərində bir melodiyanın ifası.

T

1

Cədvəli doldurun.

Arfa simli alətini sözlə təsvir edin.	★
Arfa alətini çəng simli aləti ilə müqayisə edin.	★
Arfa alətinin səslənməsini hansısa təbiət hadisəsi ilə əlaqələndirin.	★

Musiqi alətləri müəyyən təbiət hadisələrini təsvir edə bilir.

Qanun

Qanun musiqi alətində bir melodiyanın ifası.

T

2

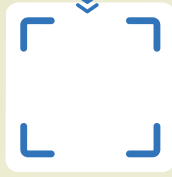
Qanunda ifa olunan musiqi parçasına uyğun şeirdə təbiət hadisəsini təsvir edən mısranı seçin.

"Anacan"

Musiqisi Rafiq Rüstəmovun,
sözləri Rəfiq Zəkənistandır.

I bənd
Gün çıxdı, güldü göylər,
Nur yayıldı aləmə.
Çünki biz şənlənirik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat:
Deyirik hamımız,
Anacan!
Sevimli mahnımız,
Anacan!

II bənd
Quş uçdu yuvasından,
Səsi düşdü aləmə.
Çünki biz şənlənirik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat.

III bənd
Sel axdı, çaylar daşdı,
Bahar güldü aləmə.
Çünki biz şənlənirik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat.

Təbiət obrazlarını və ya
hadisələrini simli musiqi
alətlərində necə əks
etdirmək olar?

"Anacan" mahnısını oxuyarkən
ritminə uyğun əl çalın.

Simli alətləri tembrinə görə
daha hansı təbiət hadisələri
ilə uyğunlaşdırardınız?

Yenə də yamyaşıl geyinir dağlar,
Göz kimi durulur qaynar bulaqlar.
Əriyir güneylər döşündəki qar,
Yağış da isladır o göy çəmənini,
Təbiət ilhama çağırır mənə!

(Səməd Vurğunun "Təbiət ilhama
çağırır mənə!" şeirindən bir parça)

19 Musiqi ansamblı

Bir yerdə çıxış edən və bir kollektiv təşkil edən musiqiçilər dəstəsi ansambl adlanır. Ansamblın növləri ifaçıların fəaliyyətindən asılıdır: oxuyanlar, çalğıçılar və rəqs edənlər. Ansamblar tərkibində ifaçıların sayına görə də fərqlənir.

ansambl – birgə,
cəm halında ifa

“Bayram axşamlarında”
Musiqisi Ramiz Mirişlinin,
sözləri Fikrət Qocanıdır.

I bənd
Yollar əlvən boyanar,
Evlərdə arzu yanar,
Gözlərə sevinc qonar
Bayram axşamlarında.

Nəqərat:
Nəğmə olur dalgalar,
Qış dönüb olar bahar.
Göydən məhəbbət yağar
Bayram axşamlarında.

II bənd
Hər tərəf işıq olur,
Başqa yaşıllıq olur.
Göy yerə aşiq olur
Bayram axşamlarında.

Nəqərat.

Biz musiqiçilərdən komanda
yaratmaq təklif edirik.

“Bayram axşamlarında”
mahnısını ansambl
şəklində oxuyun.

LAYIHƏ

“Bayram axşamlarında”

“Musiqili fincan” oyununun qaydaları

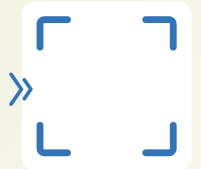
Masaya sini qoyulur. Oyunda iştirak edən qrupların sayına görə siniyə üzüqoylu fincanlar düzülür. Hər fincanın altında üzərində müxtəlif musiqi alətlərinin adları yazılan kartlar gizlədilir. (Kartların sayı qrup üzvlərinin sayına bərabər olmalıdır.) Növbə ilə hər qrupun nümayəndəsi masaya yaxınlaşaraq fincanlardan birini qaldırır və kartı götürür. Həmin kartlar qrup üzvlərinə paylanılır. İstənilən bir musiqi sələndirilir. Qrup üzvləri səslənən musiqinin ritminə uyğun öz musiqi alətlərinin ifa tərzini hərəkətlərlə təsvir edirlər.

Musiqiçilərdən komandanı necə yaratmaq olar?

1

“Bayram axşamlarında” mahnısının ritminə uyğun musiqi alətində çalmağı təsvir edin.

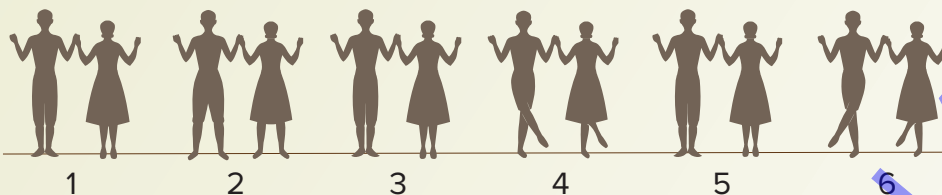
Musiqi ansambllarında xoşunuza nə gəldi?

1

3

“Bayram axşamlarında” mahnısının sədələri altında yallı ritmində rəqs edin.

Rəqs elementlərinin sxemi

1

2

3

4

5

6

Bölmə 6 Kino musiqisi

Musiqi filmdə baş verən hadisələri müşayiət etməklə onları daha təsirli edir.

20

“Əzablı yollar” filmi

Filmin məzmununu, obrazları, baş verən hadisələri tamaşaçıya daha aydın çatdırmaq üçün musiqidən geniş istifadə olunur.

Azərbaycan kinofilmlərinə bəstəkarlar tərəfindən gözəl mahnılar yazılmışdır. Bu bəstəkarlardan biri də Tofiq Quliyevdir. O, bir çox kinofilmlər üçün yaddaqalan rəngarəng musiqi əsərləri yazmışdır.

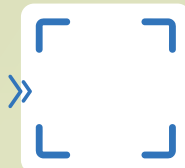
Elə filmlər var ki, oradakı obrazlar musiqisinə görə tanınır.

“Əzablı yollar” filminin qısa məzmunu

Divlər ölkəni şəhər qüvvələrindən qoruyan üç sehirli almanı oğurlayır. Həmin almaları axtarıb tapmaq üçün şah oğullarını uzaq səfərə göndərir. Qardaşların yolu uzun, təhlükəli və çətin olur. Sonda onlar bütün çətinliklərin öhdəsindən gəlir, güclü və xeyirxah olurlar.

“Əzablı yollar” filmindən
“Yollar” mahnısı
Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Ramiz Rövşənindir.

T

1

Cədvəldən istifadə edərək obrazların xarakteri haqqında fikirlərinizi bildirin.

Obrazlar: Məlikməmməd və qardaşları

melodiya	ritm	temp	lad	dinamik çalarlar	registr
qalxan	ahəng	orta	minor	forte	orta

"Neftçilər mahnısı"

Musiqisi Tofiq Quliyevin, sözləri Süleyman Rüstəmindir.

I bənd

Canım Bakı, qanım Bakı, ana Vətən!
Yaranmışın xalqımızın qüdrətindən.
Qara qanın qaranlığa işıq saçır,
Ağ günlərə, gələcəyə yollar açır.

Nəqərat:

Sənsən həyatım, qolum, qanadım,
Şöhrətim, adım, Azərbaycan!
Qəlbimdə qaynar qızıldan çaylar,
Şöhrətim, şanı, Azərbaycan!

II bənd

Sən gözümün işığısan, mavi Xəzər,
Günəşlə bir oyanırsan səhər-səhər.
Gözəl Bakı, göz bəbəyim, paytaxtımsan,
Öz şəhərim, öz zəfərim, öz baxtımsan.

Nəqərat.

Kinofilmlərdəki obrazları
musiqi ifadə vasitələri ilə necə
təsvir etmək olar?

Cədvəldən istifadə edərək obrazların
xarakteri haqqında fikirlərinizi bildirin.

Obrazlar: neftçilər

melodiya	ritm	temp	lad	dinamik çalarlar	registr
qalxan	marş	orta	major	forte	orta

Dərsdə səslənən musiqi
nümunələrindəki obrazların
fərqi nədədir?

Kartlarda verilmiş sözlərdən istifadə edərək
Tofiq Quliyev haqqında cümlələr qurun.

- musiqisi filmin Tofiq Quliyevindir "Əzablı yollar"
- marş "Neftçilər mahnısı" ritmindədir Tofiq Quliyevin
- dillər "Neftçilər mahnısı" Tofiq Quliyevin əzbəridir
- bəstələyib kinofilmlər musiqi Tofiq Quliyev üçün

21

“Qərib cinlər diyarında” filmi

Azərbaycanın görkəmli bəstəkarlarından biri də Arif Məlikovdur. O, müxtəlif janrlarda musiqi əsərləri yazmış və dünya şöhrəti qazanmışdır. Arif Məlikov kinofilmlərə də musiqi bəstələmişdir. Bu filmlərdən biri “Qərib cinlər diyarında” adlanır. Filmə yazılmış musiqi müxtəlif obrazları əks etdirir.

“Qərib cinlər diyarında” filminin qısa məzmunu:

Qərib adlı bir gənc var-dövlət arzusunda idi. Bundan xəbər tutan cinlər padşahı ona varlanmaq vədi verir və hiylə ilə öz sarayına aparır. Əvəzində isə Qərib cinlərə taxıl əkməyi, çörək bişirməyi öyrətməli idi. Gənc var-dövlətin əvəzində öz evini, doğmalarını tərk etməli idi. Lakin çox keçmədən Qərib başa düşür ki, dünyada Vətəndən əziz heç nə yoxdur. Cinlərin bütün maneələrinə baxmayaraq, Qərib tezliklə öz diyarına, yaxınlarının yanına qayıda bilir.

“Qərib cinlər diyarında” filmindən “Bahar” mahnısı Musiqisi Arif Məlikovun, sözləri Hikmət Ziyadır.

T
1

“Qərib cinlər diyarında” filmindən “Bahar” mahnısının ritmik müşayiəti haqqında fikirlərinizi qeyd edin.

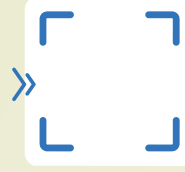
Ritmik müşayiətin müxtəlif dinamik çalarları kino musiqisini zənginləşdirir.

Qeydiyyat
vərəqi

“Qərib cinlər diyarında” filmindən
“Səpil, toxumum, səpil!” mahnısı
Musiqisi Arif Məlikovun,
sözləri Hikmət Ziyandır.

I bənd

Səpil, toxumum, səpil!
Hər dənin sünbül olsun.
Baharlı, qışlı bu il
Bərəkətli il olsun.

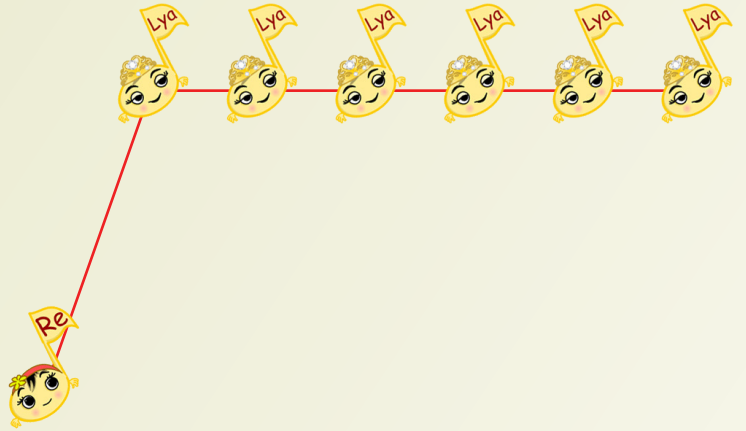
II bənd

Qızıl zəmiyə dönsün
Əlimizin əməyi.
Süfrəmizi bəzəsin
Sarı buğda çörəyi.

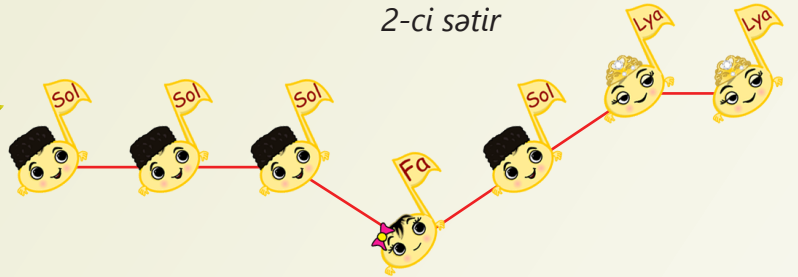
Niyə kinofilmlərdə ritmik
müşayiətdən istifadə edilir?

1-ci sətir

2-ci sətir

T
2

Sxemə görə “Səpil, toxumum, səpil!”
mahnısının birinci və ikinci sətirlərinin
melodiyasını metallofonda çalın.

“Qərib cinlər diyarında” filmində
səslənən musiqinin ritmik
müşayiətinə hansı musiqi alətlərini
əlavə edərdiniz?

22

“Sehrli xalat” filmi

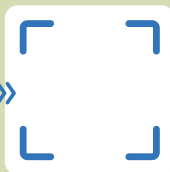
“Sehrli xalat” filminin qısa məzmunu:

Uşaqların bayramına gələn qonaqlar içərisində bir sehrbaz olur. O, uşaqlara sehrli xalat bağışlayır. Sehrli xalatın köməklili ilə uşaqlar keçmişə və gələcəyə səyahət edirlər. Bu səyahətlər nəticəsində keçmişdə baş verənlərlə və gələcəkdəki yeniliklərlə, elektron cihazlarla tanış olurlar.

“Bip-bipin nəğməsi”

Musiqisi Fikrət Əmirovun, >> sözləri Teymur Elçinindir.

I bənd

 - əl çalmaq

Uçdu göylərə bizim peykimiz,
Söylədi yerə: yol gedirik biz.

Bip-bip, bip-bip,

Göylər min rəngdir.

Burda ulduzlar,

Gör nə qəşəngdir!

II bənd

Günəşdən, Aydan salam var sizə,
Nəğmə deyirəm, uşaqlar, sizə.

Bip-bip, bip-bip,

Dərindir göylər.

Burda hər ulduz,

Min nağıl söylər.

Bəzi mahnılarda və filmlərdə oxşar obrazlar var.

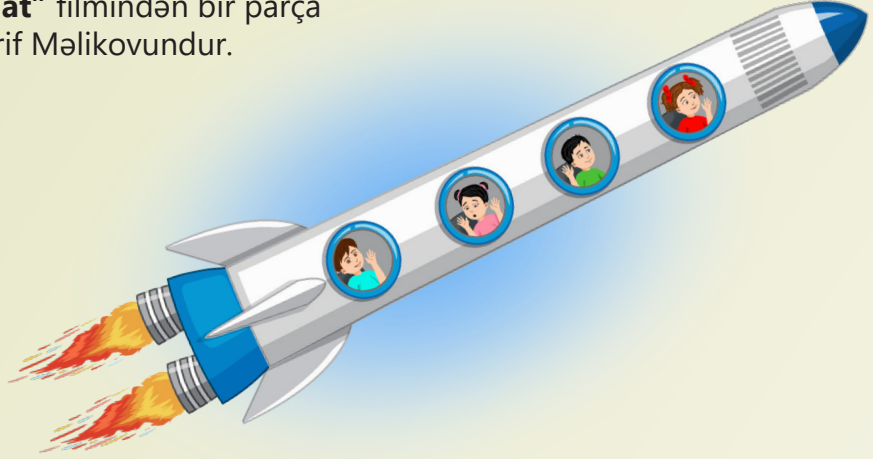
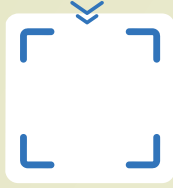

“Bip-bipin nəğməsi” mahnısını oxuyarkən işarələnmiş hecalara əl çalın.

LAYIHƏ

“Sehrli xalat” filmindən bir parça
Musiqisi Arif Məlikovundur.

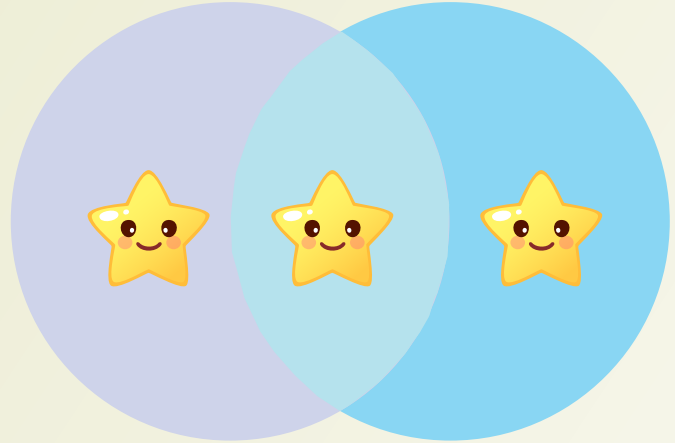

Kosmik gəminin obrazını təsvir
edən musiqi nümunələrini
müqayisə edin.

“Sehrli xalat” filmi

“Bip-bipin nəğməsi”

Mahnıdakı obrazları kino
musiqisində necə təsvir
etmək olar?

Filmlərdə daha hansı
obrazları musiqi vasitəsilə
canlandırırdınız?

“Ritminə görə tap” oyununun qaydaları:

Hər qrupa eyni mahnıların adı qeyd olunan kartlar
paylanılır (“Anacan”, “Bip-bipin nəğməsi”, “Çoban mahnısı”,
“Çal, baraban!”). Həmin mahnıların ritmi növbə ilə
səsləndirilir. Qrup üzvləri mahnını ritmə görə
müəyyənləşdirib, onun adı yazılmış müvafiq kartı qaldırırlar.

Mahnını ritminə görə müəyyən edin.

Bölmə 6 Kino musiqisi

23

“Bir qalanın sirri” filmi

Hər millətin, hər torpağın öz adı var, öz ünvanı,
Yağılara baş əyməyib Azərbaycan qəhrəmanı.
(Nəriman Həsənzadənin “Azərbaycan” şeirindən bir parça)

“Bir qalanın sirri” filminin qısa məzmunu:

Simnar adlı qəddar bir hökmdar var idi. O, cadugər vəzir ilə birlikdə xalqın əlindən torpağını və suyunu almışdı. Elmin sirlərini dərinədən bilən Eldostu, onun şagirdləri Elşən və Mətanət birləşərək qara qüvvələrə qalib gəlirlər. Xalq zalım xan və onun cadugər vəzirinə qarşı mübarizədə zəfər qazanır, minlərlə insana sevinc və xoşbəxtlik bəxş edir.

“Bir qalanın sirri”
filmindən bir parça
Musiqisi Rauf Hacıyevindir.

1

Filmdə döyüş səhnəsinin musiqisinə
uyğun kartda verilmiş musiqi ifadə
vasitəsinin növünü seçin.

Melodiya

qalxan, enən

Ritm

ahəng, oynaq, marş

Temp

asta, orta, tez

Lad

major, minor

Dinamik çalarlar

forte, piano

**Tembr (musiqi
alətlərinə görə)**

zərb, nəfəs, simli

“Əsgər qardaşlar”

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin, sözləri Zəminə Xınalınıdır.

“Əsgər qardaşlar” mahnısını ritminə uyğun addımlayaraq ifadəli oxuyun.

Musiqi nümunələrində qəhrəmanlıqdan necə danışmaq olar?

I bənd

Mətin addımların döyüntüsündən
Lərzəyə düşübdür düşmən ordusu.
Əsgər qardaşların uca boyundan
Qorxuya düşübdür düşmən ordusu.

Nəqərat:

Geriyə yol yoxdur, yalnız irəli!
Açılan sabahlar gözləyir sizi.
Sevib sevindirir siz qəlbimizi,
Yaşayın, var olun, əsgər qardaşlar!
Analar fəxr edir, bacılar sevir,
Sizin qədrinizi bütün el bilir.
Sevincdən xalqım da göz yaşın silir,
Sevinin, şad olun, əsgər qardaşlar!
Yaşayın, var olun, əsgər qardaşlar!

II bənd

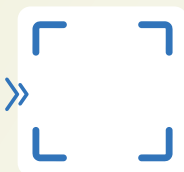
Ürək döyüntüsü, qəlb çırpıntısı,
Qaranlıq gecənin tez açılması,
Nurlu sabahların işıq saçması,
Sizin əlinizdə, əsgər qardaşlar.

Nəqərat.

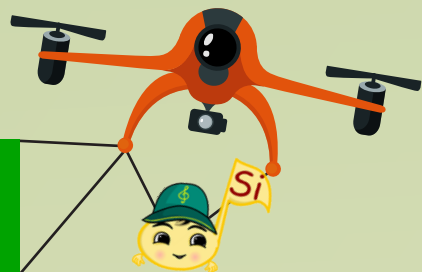
Dərsdə ifa olunan musiqi nümunələrinin xarakteri haqqında təqdimat hazırlayın.

Dərsdə səslənən musiqi nümunələrini hansı milli qəhrəmanın obrazına uyğunlaşdırardınız?

Bölmə 7 Konsert zalında

Konsert zalında səslənən melodiylar dinləyicilərdə rəngarəng təəssüratlar yaradır.

24

Sevimli Vətən

Konsert zalına daxil olanda insan elə bil sehrli aləmə düşür. Konsertdə rəngarəng musiqi əsərləri səslənir. Onlar konsert nömrələri adlanır. Konsert nömrələri ardıcıl səsləndikcə dinləyicidə xüsusi ovqat yaranır və insan bir müddət onun təsiri altında olur.

"May"

Musiqisi Rəşid Şəfəqin, sözləri Rüşət Əhmədzadəninindir.

I bənd
Aşdı-daşdı çay,
Açdı gül-çiçək.
Gəldi gözəl may,
Sevindi ürək.
Günlər şən keçir,
Coşur arzular.
Gətirdin bizə
Solmayan bahar.

II bənd
Dağlar donunu
Atlasdan geyir.
Hər tərəf, hər yan
Sənə "Gəl", – deyir.
Gülür baxışlar
Yaz günəşindən.
Güldü, sevindi
Anamız Vətən!

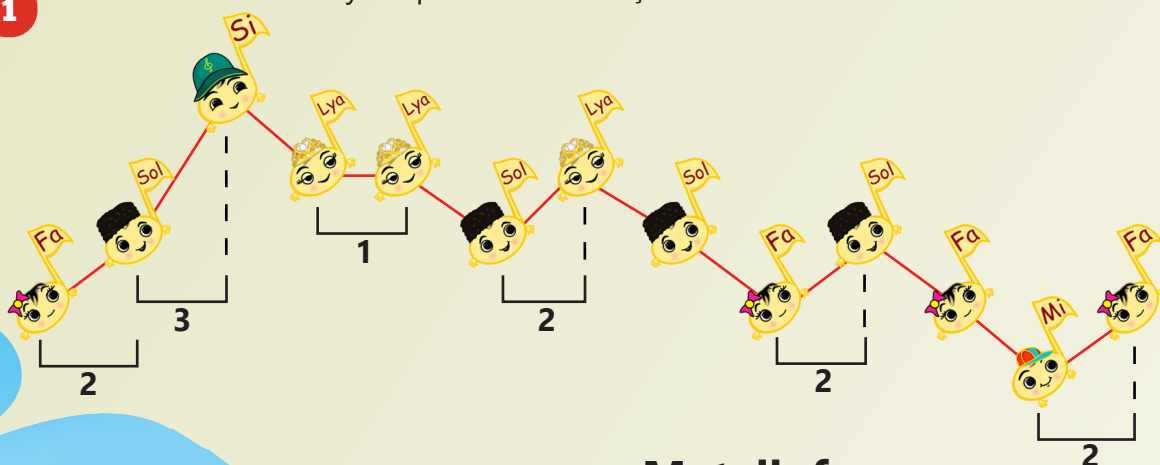
Konsertlərdə müxtəlif forma və janrdakı musiqi nümunələri səsləndirilir.

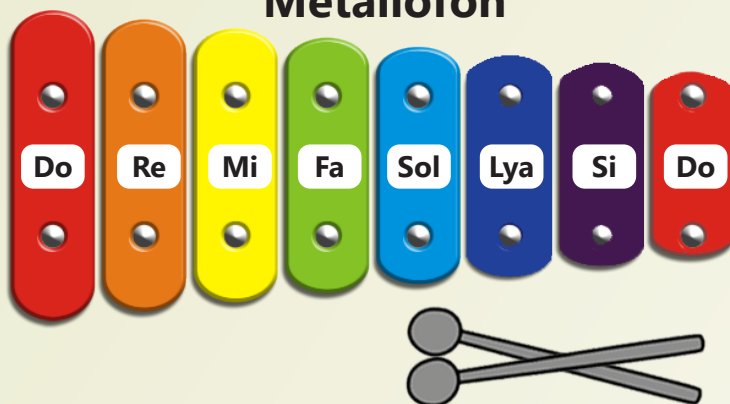
LAYIHƏ

T**1**

Verilmiş sxemə uyğun "May" mahnısının melodiyaşında olan intervalları notla oxuyaraq metallofonda çalın.

Metallofon

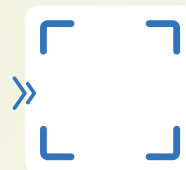

Ritmik müşayiət konsertdə səslənən musiqi nümunəsinin ifasına necə təsir edir?

"Xəzəri"

Azərbaycan xalq rəqsi

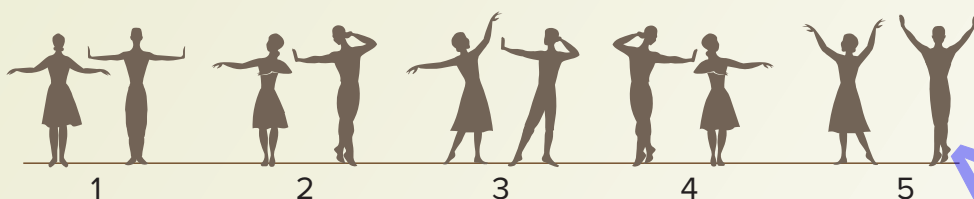

Konsertdə hansı növ ritmik müşayiətə üstünlük verərdiniz?

T**2**

"Xəzəri" rəqsini ritminə uyğun ifa edin.

Rəqs elementlərinin sxemi

Bölmə 7 Konsert zalında

25

Afişa

Konsert üçün hazırlanan afişa (elan) 2-3 gün əvvəl xüsusi lövhələrdə yerləşdirilir. Afişada konsertin başlığı, çıxış edən ifaçıların adları və konsertin repertuarı (ifa olunacaq əsərlər) haqqında məlumatlar çətdirilir. Konsert afişasını daha cəlbedici edən burada istifadə olunan şüar, şəkil və rəsmlərin rəngarəngliyidir.

repertuar – siyahı

**"Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!"
adlı konsert üçün
repertuar**

1. ★ ★ ★
2. ★ ★ ★
3. ★ ★ ★
4. ★ ★ ★
5. ★ ★ ★
6. ★ ★ ★

Zəfər əhvalı rəngarəng
tədbirlər, konsertlər keçirilir.

"Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" konsert afişası üçün 3 mahnı və 3 rəqs seçin.

LAYIHƏ

"May"

Musiqisi Rəşid Şəfəqin, sözləri Rüşət Əhməd zadənindir.

T

2

Verilmiş sxemdən istifadə edərək "May" mahnısını 2 səsli oxuyun.

"Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" adlı konsert üçün afişanı necə tərtib etmək olar?

Nümunə üçün:

1- ci səs Aşdı-daşdı çay,

↓ ↓
la la

2- ci səs

1- ci səs Açdı gül-çiçək.

↓ ↓
la la

2- ci səs

1- ci səs Gəldi gözəl may,

↓ ↓
la la

2- ci səs

1- ci səs Sevindi ürək.

↓ ↓
la la

2- ci səs

Konsertin afişasını tərtib etmək üçün daha hansı üsullardan istifadə edərdiniz?

Hər bir tədbir, konsert hazırlıq tələb edir. Konsertə hazırlaşarkən musiqiçilər öz ifaları üzərində işləyirlər. Onlar müəyyən musiqi parçalarını dəfələrlə təkrar edirlər: kimi mahnı oxuyur, kimi musiqi alətində çalır, kimi isə rəqs edir. Musiqiçilər məşqlərdə (repetisiyalarda) ifa olunacaq konsert nömrələrinə aid atributlardan istifadə edirlər.

"Repetisiya" oyununun qaydaları

Sınıf 6 qrupa bölünür və hər qrupa qiymətləndirmə cədvəli paylanılır. Qruplar növbə ilə afişada qeyd olunmuş bir musiqi nümunəsini (mahnı və ya rəqsi) ifa edir. Hər qrupun ifasından sonra onun konsertə hazırlığı cədvəldə verilən meyarlara görə qiymətləndirilir.

T

1

Cədvəldə verilmiş meyarlara görə qrupların ifasını qiymətləndirin.

Sınıf konsertinə az vaxt qalıb.

Konsert nömrəsinin adı	Xarakterinə uyğun ifa ("+ " və ya "-")	Ritmik müşayiət ("+ " və ya "-")
1. 🌟🌟🌟	🌟🌟🌟	🌟🌟🌟
2. 🌟🌟🌟	🌟🌟🌟	🌟🌟🌟
3. 🌟🌟🌟	🌟🌟🌟	🌟🌟🌟
4. 🌟🌟🌟	🌟🌟🌟	🌟🌟🌟
5. 🌟🌟🌟	🌟🌟🌟	🌟🌟🌟
6. 🌟🌟🌟	🌟🌟🌟	🌟🌟🌟

I grup
1) w w w
2) w w w
3) w w w

II grup
1) w w w
2) w w w
3) w w w

III grup
1) w w w
2) w w w
3) w w w

IV grup
1) w w w
2) w w w
3) w w w

AFİŞA

Mahnı

Rəqs

Konsertə hazır olduğunuzu
necə müəyyən etmək olar?

Konsertə hazırlığı müəyyən
etmək üçün hansı meyarları
əlavə edərdiniz?

T

1

Afişada verilmiş birinci mahnını oxuyarkən zərb musiqi alətlərində ritmik müşayiət edin.

T

2

Afişada verilmiş birinci rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

T

3

Afişada verilmiş ikinci mahnını oxuyarkən metallofonda ritmik müşayiət edin.

T

4

Afişada verilmiş ikinci rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

T

5

Afişada verilmiş üçüncü mahnını oxuyarkən əl çalmaqla ritmik müşayiət edin.

T

6

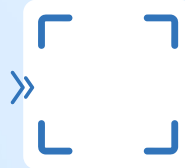
Afişada verilmiş üçüncü rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

LAYIHƏ

Xoş gəlmissiniz!!!

“Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!”
adlı bayram konsertində daha
çox xoşunuza gələn nə idi?

"Musiqili yol" oyunun qaydaları

Düymələri ox (→) damasına qoyun və növbə ilə zər atın. Zərin üst tərəfindəki rəqəmə uyğun düyməni sürükləyin.

Sual (?) olan damada dayansanız, tapşırığı yerinə yetirin. Damalarda olan oxlar isə bir neçə addım irəli getməyinizi və ya geri qayıtmağınızı göstərir. Yolu birinci kim tamamlasa, o, Saz və Neylə birlikdə konserti izləyəcək.

Bu mahnının adında hansı peşə əks olunub?

"Qəşəngi" Azərbaycan xalq rəqsini oynayın.

"Çal, baraban!" mahnısını oxuyun.

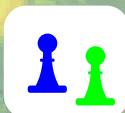

Ayının səsinə hansı simli alətin tembrinə bənzərdərdiniz?

"Bip-bipin nəğməsi" mahnısının müşayiəti üçün zərb musiqi alətini seçin.

Musiqidə iki səs arasındakı məsafə

Saz alətinin müşayiəti ilə ifa olunan musiqi.

Dahi bəstəkar, "Aşıqsayağı"
pyesinin müəllifi

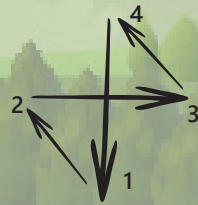
108 109 110 111 ?

104 103 102 101 100 99 ? 97 96 95 94 93 ?

Deyin, hansı alətin
metaldan dilləri var,
Zərblə vursan dillərə,
onlar musiqi çalar?

Sxemə uyğun
dirijorluq edin.

50 51 52 53 ?

Bu musiqi
formasının
adı "dairə"
sözündən
götürülüb.

Bu alətdə
çalmaq üçün
nə çatışmır?

Sülh quşunu
tərənnüm
edən mahnı

55

56

57

58

59

60

64

65

66

67

68

69

70

Bu mahnı hansı
kinofilmdədir?

74

75

76

77

78

79

80

81

82

91

92

93

94

95

96

97

98

99

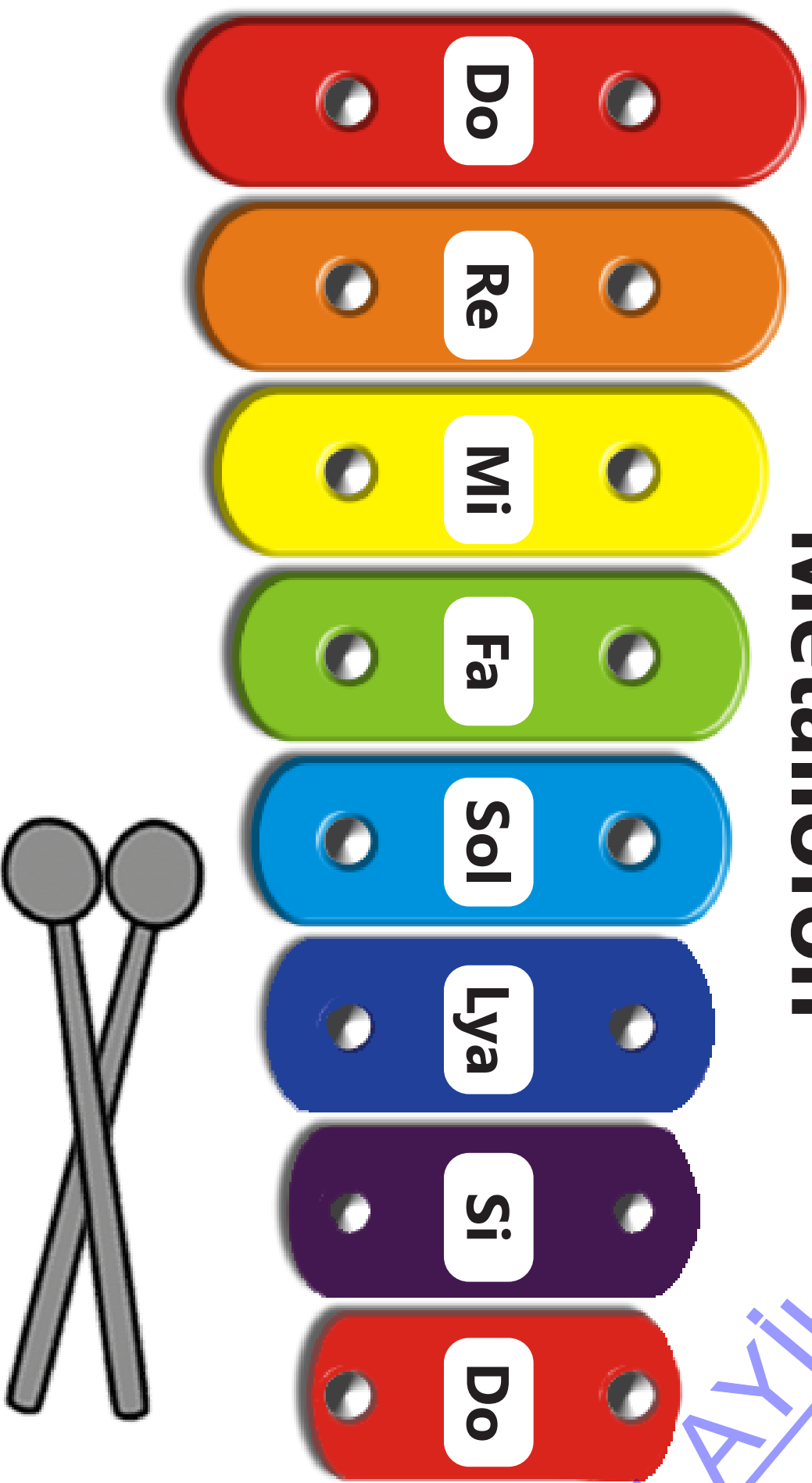
100

101

102

103

Metallofon

©HAYAT